

MuseumEdu 3

Μουσεία και Εκπαίδευση - Ερευνητικές προσεγγίσεις

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το *MuseumEdu 3*, *Μουσεία και Εκπαίδευση - Ερευνητικές προσεγγίσεις*, είναι το τρίτο τεύχος του ηλεκτρονικού, ανοικτής πρόσβασης και με κριτές διεθνούς περιοδικού *MuseumEdu*, που εκδόθηκε από το Εργαστήριο Μουσειακής Έρευνας και Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας τον Ιούνιο του 2016.

Περιλαμβάνει κείμενα στην ελληνική και την αγγλική γλώσσα, τα οποία συνοδεύονται από περιλήψεις και στις δύο γλώσσες.

Το σκεπτικό

Το τεύχος *MuseumEdu 3*, *Μουσεία και Εκπαίδευση - Ερευνητικές προσεγγίσεις*, σχεδιάστηκε έτσι ώστε να περιλαμβάνει κείμενα που παρουσιάζουν σύγχρονες ερευνητικές προσεγγίσεις ζητημάτων που αφορούν τα μουσεία και κυρίως την επικοινωνιακή και εκπαιδευτική διάστασή τους. Παράλληλα με την ερευνητική επικέντρωσή του, όπως θα διαπιστώσουν οι αναγνώστες, το θεματικό περιεχόμενο του τεύχους αυτού συνδέεται άμεσα με τη σύγχρονη ελληνική, ευρωπαϊκή αλλά και παγκόσμια πραγματικότητα, καθώς επεξεργάζεται την αναπαράσταση και πρόσληψη ζητημάτων που αφορούν τον πόλεμο και τις επιπτώσεις του, την προσφυγιά και τη μετανάστευση, καθώς και τη διασύνδεση της μουσειακής έρευνας με τη μουσειακή πρακτική, σε διαφορετικούς -πραγματικούς και ψηφιακούς- μουσειακούς χώρους.

Βασικός στόχος του σχεδιασμού αυτού του τεύχους ήταν να συζητήσουμε σύγχρονα ερευνητικά ερωτήματα και ερευνητικές πρακτικές, που μας βοηθούν να κατανοήσουμε καλύτερα τις ιστορικές, εκπαιδευτικές, κοινωνικές και πολιτικές διαστάσεις της αναπαράστασης και πρόσληψης κρίσιμων θεμάτων σε χώρους μουσείων, και οι οποίες, δυνάμει, συμβάλλουν και στην ενίσχυση του πρακτικού καθημερινού έργου που πραγματοποιείται στο πλαίσιο της επικοινωνιακής και εκπαιδευτικής λειτουργίας των μουσείων.

Η δομή

Το τεύχος *MuseumEdu 3*, περιλαμβάνει 9 άρθρα. Τα πρώτα τρία μας συνδέουν άμεσα με σύγχρονα κοινωνικά και πολιτικά ζητήματα καθώς αφορούν, αντίστοιχα, τη διερεύνηση α. της αναπαράστασης των επιπτώσεων του Α' Παγκόσμιου Πολέμου -ας υπενθυμίσουμε ότι τα έτη 2014-2018 συμπίπτουν με την εκατοστή επέτειο του *Μεγάλου*

Πολέμου (1914-1918)- β. της αναπαράστασης της εγκατάστασης προσφύγων από τη Μικρά Ασία στην Ελλάδα το 1922, μετά το τέλος του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου, και των σχέσεων που διαμορφώθηκαν μεταξύ των προσφύγων και των παλαιών κατοίκων, και γ. των εκπαιδευτικών αποτελεσμάτων της αξιοποίησης ιστοριών ζωής μεταναστών για την εξομάλυνση των σχέσεων μεταξύ «γηγενών» και μεταναστών παιδιών.

Τα δύο επόμενα άρθρα, το 4^ο και 5^ο, διερευνούν, αντίστοιχα, τις ιστορικές αντιλήψεις φοιτητών, μελλοντικών εκπαιδευτικών για μνημειακούς τόπους και τελετουργίες μνήμης, και την ιστορική σκέψη μαθητών σε σχέση με την υλική, έντυπη και ψηφιακή παρουσίαση μουσειακών αντικειμένων σε σχολικά και μουσειακά περιβάλλοντα.

Τα τρία επόμενα άρθρα, το 6^ο, 7^ο και 8^ο, διερευνούν την επικοινωνιακή, εκπαιδευτική και ιδεολογική διάσταση τριών διαφορετικών τύπων μουσειακών χώρων που λειτουργούν στη σημερινή εποχή, α. με τη μορφή διαδικτυακών ιστοσελίδων, β. με τη μορφή μεγάλων εθνικών μουσείων, και γ. με τη μορφή εκθέσεων σε δημόσιους καθημερινούς χώρους, όπως στο Μετρό της Αθήνας.

Το [MuseumEdu 3](#) κλείνει με το 9^ο άρθρο που παρουσιάζει συνοπτικά 14 ανεξάρτητες ερευνητικές μελέτες που διερευνούν κρίσιμα ζητήματα που αφορούν τη σχέση των μουσείων με τις διαφορετικές ομάδες που αποτελούν το κοινό τους, την αναπαράσταση δύσκολων θεμάτων και τον ρόλο του αναστοχασμού στις μουσειακές δράσεις, και οι οποίες μελέτες, ως σύνολο, αποσκοπούν στην υποστήριξη της καθημερινής μουσειακής πρακτικής.

Ειδικότερα, το τεύχος αυτό περιλαμβάνει τα ακόλουθα άρθρα:

ΚΩΣΤΑΣ ΚΟΡΡΕΣ

Άτυπη ιστορική εκπαίδευση σε μουσεία: Αναπαραστάσεις του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου στο Μουσείο *Historial de la Grande Guerre* της Γαλλίας

Το άρθρο αυτό βασίζεται στη μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία (2015) του Κώστα Κορρέ στο Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Επιστήμες της Αγωγής - Εκπαίδευση με χρήση νέων τεχνολογιών» του Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Αιγαίου. Ειδικότερα, το άρθρο βασίζεται σε επιτόπια εθνογραφική παρατήρηση που πραγματοποίησε ο συγγραφέας στο Μουσείο *Historial de la Grande Guerre* της Γαλλίας, λαμβάνοντας υπ' όψιν ότι πολλά ευρωπαϊκά πολεμικά μουσεία οργάνωσαν σχετικές ειδικές εκθέσεις -λόγω της εκατοστής επετείου του *Μεγάλου Πολέμου*- στο πλαίσιο των οποίων χρησιμοποιήθηκαν ευρέως οι νέες τεχνολογίες. Βασικός σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν διερευνηθούν οι τυχόν διαφορετικές μουσειολογικές αναπαραστατικές προσεγγίσεις του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου στο Μουσείο «*Historial de la Grande Guerre*», οι πιθανές διασυνδέσεις τους με αντίστοιχες διαφορετικές προσεγγίσεις της ιστορίας, καθώς και τα εκπαιδευτικά αποτελέσματα - ειδικότερα σε σχέση με την χρήση των νέων τεχνολογιών για την αναπαράσταση της

τραυματικής εμπειρίας του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου- ως προς την καλλιέργεια σύγχρονων ιστορικών αντιλήψεων και συνειδήσεων.

ELENI BOUMPARI / ΕΛΕΝΗ ΜΠΟΥΜΠΑΡΗ

Oral history-based exhibits: Do they affect visitor movement in museum exhibitions?

(Προφορικές αφηγήσεις ως εκθέματα: Επηρεάζουν την κίνηση των επισκεπτών σε μουσειακές εκθέσεις;)

Το παρόν άρθρο συζητεί το εάν και με ποιους τρόπους προφορικές αφηγήσεις ως μουσειακά εκθέματα επηρεάζουν την κίνηση των επισκεπτών. Η συγγραφέας επέλεξε το Μουσείο της Πόλης του Βόλου ως μελέτη περίπτωσης για τη μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία της στο Τμήμα Μουσειακών Σπουδών του University of Leicester (2015) και, ειδικότερα, την πρώτη του έκθεση, «Βόλος - Νέα Ιωνία. Τόσο μακριά - Τόσο κοντά», που αναφέρεται στα 90 έτη από την εγκατάσταση Μικρασιατών προσφύγων στην περιφέρεια της πόλης του Βόλου, στην Νέα Ιωνία, και στις σχέσεις που διαμορφώθηκαν με τους κατοίκους της πόλης. Συζητεί βασικές θεωρίες που αφορούν τα διαφορετικά μοτίβα κίνησης των επισκεπτών μέσα σε μουσειακούς εκθεσιακούς χώρους, καθώς και τον ρόλο που παίζει η τοποθέτηση των εκθεμάτων προφορικής ιστορίας σε σχέση με τις συνήθειες διαδρομές που ακολουθούν οι επισκέπτες. Η μελέτη βασίσθηκε σε επιτόπια παρατήρηση επισκεπτών, σε ερωτηματολόγιο και σε συνεντεύξεις και κατέληξε σε συμπεράσματα που εμπλουτίζουν τις αντίστοιχες μουσειολογικές οπτικές με προτάσεις βελτίωσης και καλές πρακτικές, οι οποίες αφορούν τόσο το συγκεκριμένο μουσείο όσο και την αξιοποίηση προφορικών ιστοριών ως εκθεμάτων στον ευρύτερο τομέα των μουσείων.

ΜΑΡΙΑ ΒΛΑΧΑΚΗ

Η επίδραση των ιστοριών ζωής στον μετασχηματισμό των αντιλήψεων μαθητών του δημοτικού για τους μετανάστες

Το άρθρο βασίζεται στη διδακτορική διατριβή που εκπόνησε η Μαρία Βλαχάκη στο Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας (2014), και εξετάζει τις δυνατότητες της αξιοποίησης προφορικών ιστοριών ζωής μεταναστών, σε σχολικό και μουσειακό περιβάλλον, για την ανάδειξη και την πρόκληση των στερεοτυπικών αντιλήψεων που φέρουν παιδιά σχολικής ηλικίας για τους μετανάστες. Παιδιά γηγενή και παιδιά μετανάστες διαφορετικής εθνοπολιτισμικής καταγωγής και οι γονείς τους συνέλεξαν ομαδικά ιστορίες ζωής σύγχρονων μεταναστών και απογόνων προγενέστερων μεταναστών από την Ελλάδα και συνέβαλαν δημιουργικά στην παρουσίασή τους σε μουσειακές εκθέσεις που διοργανώθηκαν στο τέλος των αντίστοιχων εκπαιδευτικών προγραμμάτων. Όπως υποστηρίζεται με βάση τα ερευνητικά αποτελέσματα, μέσω της πρόκλησης κριτικού στοχασμού, οι στερεοτυπικές αντιλήψεις των συμμετεχόντων παιδιών μετασχηματίστηκαν, ενισχύθηκε η αυτοεκτίμησή τους και αναπτύχθηκαν σχέσεις συνεργασίας και ισότιμης επικοινωνίας.

ELENI APOSTOLIDOU / ΕΛΕΝΗ ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΟΥ

Continuity and change in commemoration practices: Student-teachers' ideas about public celebrations in monumental places

(Συνέχεια και αλλαγή σε μνημονικές πρακτικές: Ιδέες μελλοντικών εκπαιδευτικών για τους δημόσιους εορτασμούς σε μνημειακούς τόπους)

Το άρθρο παρουσιάζει προκαταρκτικά συμπεράσματα έρευνας που βασίζεται στην ανάλυση 60 γραπτών ερωτηματολογίων που συμπλήρωσαν τριτοετείς φοιτητές, μελλοντικοί εκπαιδευτικοί, με τα οποία κλήθηκαν να σχολιάσουν τις δημόσιες αντιπαραθέσεις κατά τον εορτασμό της επετείου της Αντίστασης στο Σκοπευτήριο της Καισαριανής. Ειδικότερα, μελετήθηκε το ερώτημα εάν οι φοιτητές αντιλαμβάνονται τους δημόσιους εορτασμούς ως αφηγήσεις για το παρελθόν, αναγνωρίζοντας τον προσωρινό και «κατασκευασμένο» χαρακτήρα τους. Οι φοιτητές ενημερώθηκαν για τη λειτουργία του ιστορικού χώρου του Σκοπευτηρίου της Καισαριανής κατά την Γερμανική Κατοχή, για τις διαμάχες σχετικά με την κατασκευή ενός μνημείου για την Αντίσταση στο Σκοπευτήριο, καθώς και για την πολιτική αντιπαραθέση σε σχέση με το ετήσιο μνημόσυνο που πραγματοποιείται στον ίδιο χώρο. Η συγγραφέας στο άρθρο αυτό συζητά τα τρία σχήματα ιστορικών συλλογισμών που αναδείχθηκαν από την ανάλυση των απαντήσεων των φοιτητών, σε σχέση με την αναγνώριση της έννοιας της «αλλαγής» ή της «επανάληψης» στις διαδικασίες μνημόνευσης.

ΓΕΩΡΓΙΑ ΚΟΥΣΕΡΗ

Μελετώντας αρχαιολογικά υλικά κατάλοιπα στο σχολείο και το μουσείο: Δυνατότητες και περιορισμοί

Το άρθρο βασίζεται στη διδακτορική διατριβή που εκπόνησε η Γεωργία Κουσερή στο Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας (2015). Συζητεί τις δυνατότητες και τους περιορισμούς που παρουσιάζονται για την έκφραση ιστορικής σκέψης από μαθητές ηλικίας 12-13 και 15-16 ετών όταν μελετούν αρχαιολογικά κατάλοιπα του παρελθόντος σε δύο διαφορετικά κοινωνικά και εκπαιδευτικά περιβάλλοντα (σχολείο και μουσείο) και με βάση τρεις διαφορετικές μορφές παρουσίασης των καταλοίπων (ως φυσικά αντικείμενα στο μουσείο, με τη μορφή έντυπης και ψηφιακής απεικόνισης τους στο σχολείο). Η εμπειρική έρευνα βασίσθηκε στην ποιοτική ανάλυση των γραπτών και προφορικών απαντήσεων (ερωτηματολόγιο και συνέντευξη) 189 μαθητών Γυμνασίου και Λυκείου, καθώς και στις παρατηρήσεις της ερευνήτριας κατά τη διάρκεια της όλης διαδικασίας. Τα ευρήματα της έρευνας οδήγησαν στην παρατήρηση ότι οι μουσειακοί χώροι, σε σύγκριση με τους σχολικούς, παρέχουν περισσότερες δυνατότητες για την έκφραση ιστορικής σκέψης από μαθητές, κυρίως γιατί διευκολύνουν την πρόκληση ιστορικής προοπτικής, την κατανόηση του ιστορικού πλαισίου και της ιστορικής -χρονικής και χωρικής- αναπλαισίωσης των αρχαιολογικών καταλοίπων.

MARIA RINOY / ΜΑΡΙΑ ΡΗΝΟΥ

Digital history education applications on museum webpages

(Ψηφιακές εφαρμογές ιστορικής εκπαίδευσης σε ιστοσελίδες μουσείων)

Το άρθρο συζητεί τα αποτελέσματα της έρευνας που εκπόνησε η Μαρία Ρήνου στο πλαίσιο της διπλωματικής εργασίας της (2014) στο Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Σχεδιασμός παιδαγωγικού υλικού και παιχνιδιού» του Παιδαγωγικού Τμήματος Προσχολικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, με την οποία διερεύνησε το εάν οι εκπαιδευτικές ψηφιακές εφαρμογές με ιστορικό περιεχόμενο σε ιστοσελίδες μουσείων βασίζονται σε παραδοσιακές ή σύγχρονες αντιλήψεις ως προς τις εμπλεκόμενες μουσειολογικές, εκπαιδευτικές και τεχνολογικές παραμέτρους. Το παρόν άρθρο παρουσιάζει τα αποτελέσματα της ανάλυσης των ψηφιακών εφαρμογών ως προς το μουσειολογικό υπόβαθρο, ως προς την προσέγγιση της ιστορικής εκπαίδευσης και ως προς τα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα, και υποστηρίζει ότι πολλά μουσεία δεν αξιοποιούν πλήρως τις εκπαιδευτικές δυνατότητες των σύγχρονων τεχνολογιών, και ότι το περιβάλλον ψηφιακών εφαρμογών στο οποίο αξιοποιείται υψηλή τεχνολογία δεν οδηγεί, απαραίτητα, σε ουσιαστική συμμετοχή του χρήστη ή σε εφαρμογή σύγχρονης προσέγγισης της ιστορικής εκπαίδευσης.

ΑΛΕΧΑΝΔΡΑ ΜΠΟΥΝΙΑ, ΝΙΚΙ ΝΙΚΟΝΑΝΟΥ, ALEXANDRA NIKIFORIDOU, EVI-MARIA PITSIAVA **Εθνικά Μουσεία: Οι απόψεις των επισκεπτών. Παρουσίαση της πιλοτικής έρευνας στο Βυζαντινό και Χριστιανικό Μουσείο**

Στο άρθρο παρουσιάζονται αποτελέσματα της έρευνας που πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού προγράμματος EuNaMus (European National Museums: Identity Politics, the Uses of the Past and the European Citizen), που πραγματοποιήθηκε σε 9 ευρωπαϊκές χώρες και αφορούσε τις απόψεις επισκεπτών για τα εθνικά μουσεία στην Ευρώπη. Οι συγγραφείς, μέλη της αντίστοιχης ελληνικής ερευνητικής ομάδας, εστιάζουν σε αυτό το άρθρο τους στον μεθοδολογικό σχεδιασμό και τα ερευνητικά ερωτήματα μέσα από την παρουσίαση της πιλοτικής φάσης της ποσοτικής έρευνας που πραγματοποιήθηκε τον Φεβρουάριο του 2011 στο Βυζαντινό και Χριστιανικό Μουσείο (ΒΧΜ) στην Αθήνα. Από την ανάλυση προκύπτουν ενδιαφέροντα συμπεράσματα για το προφίλ των επισκεπτών, τις απόψεις και αντιλήψεις τους για το ρόλο, τη λειτουργία, τον εκπαιδευτικό χαρακτήρα και τις αφηγήσεις των εθνικών μουσείων, ενώ ταυτόχρονα τεκμηριώνεται η αναγκαιότητα διεξαγωγής πιλοτικών ερευνών για τον έλεγχο των μεθοδολογικών εργαλείων ιδιαίτερα πριν από εκτεταμένες έρευνες κοινού.

ΕΙΡΗΝΗ ΡΕΜΠΟΥΤΣΙΚΑ

Το Αττικό Μετρό της Αθήνας ως μουσειακός χώρος: Στάσεις και αντιλήψεις του κοινού

Το άρθρο βασίζεται στα αποτελέσματα της έρευνας που εκπόνησε η Ειρήνη Ρεμπούτσικα στο πλαίσιο της διπλωματικής εργασίας της στο Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Εκπαίδευση και Πολιτισμός» του Τμήματος Οικονομίας και Οικολογίας του Χαροκόπειου Πανεπιστημίου. Ειδικότερα, μετά από μία κριτική παρουσίαση του

μουσειολογικού, επικοινωνιακού και εκπαιδευτικού υπόβαθρου των εκθέσεων, η συγγραφέας αναλύει τις στάσεις και τις αντιλήψεις 194 επιβατών-επισκεπτών του Αττικό Μετρό στην Αθήνα, ως προς τις εκθέσεις αρχαιολογικών ευρημάτων αλλά και έργων σύγχρονων ελλήνων καλλιτεχνών σε πέντε, ειδικά επιλεγμένους, σταθμούς - *Σύνταγμα, Μοναστηράκι, Ακρόπολη, Ευαγγελισμός και Αιγάλεω* - καθώς και τις προτάσεις τους ως προς τη βελτίωση της επικοινωνιακής και εκπαιδευτικής πολιτικής που εφαρμόζεται στους εκθεσιακούς χώρους του.

LISA MCINTOSH, ALEX DE COSSON & DAVID ANDERSON

Research informing the practice of museum educators: Backgrounding the key issue for praxis

(Η έρευνα ως βοηθός στην πρακτική της μουσειακής εκπαίδευσης: Διαμορφώνοντας το υπόβαθρο βασικών ζητημάτων της πράξης)

Το άρθρο αυτό, τριών καθηγητών του University of British Columbia του Καναδά, παρουσιάζει 14 ανεξάρτητες ερευνητικές μελέτες που δημοσιεύθηκαν στον συλλογικό τόμο *Research Informing the Practice of Museum Educators: Diverse audiences, challenging topics, and reflective praxis*, που επιμελήθηκαν οι ίδιοι και ο οποίος εκδόθηκε το 2015 στο Rotterdam, από τις εκδόσεις Sense Publishers. Οι μελέτες αυτές, που διερεύνησαν θέματα που επηρεάζουν τη μουσειακή εκπαιδευτική πρακτική όπως αυτή πραγματοποιείται σε διαφορετικά πολιτιστικά ιδρύματα, προτείνουν εναλλακτικές μεθόδους για τη διερεύνηση ζητημάτων που αφορούν τη σχέση των μουσείων με τις διαφορετικές ομάδες του κοινού τους, την επεξεργασία προκλητικών ζητημάτων και την ενίσχυση του αναστοχασμού στις μουσειακές δράσεις, με σκοπό την υποστήριξη των αντίστοιχων μουσειακών πρακτικών.

Ευχαριστίες

Ευχαριστούμε θερμά τους συναδέλφους Ανδρέα Ανδρέου, Κώστα Αρβανίτη, Αλεξάνδρα Μπούνια, Δώρα Κάββουρα, Lis Cercadillo, Arthur Chapman, Αναστασία Χουρμουζιάδη, Άννα Χρονάκη, Ανδρομάχη Γκαζή, Μαρία Οικονόμου, Κώστα Κασβίκη, Εσθήρ Σολομών και Καλή Τζώρτζη για την πολύτιμη συμβολή τους ως Κριτές.

Οι επιμελητές του *MuseumEdu 3*

Νίκη Νικονάνου   Ειρήνη Νάκου   Παναγιώτης Κανελλόπουλος